

Jorma Ahvenainen: Från pappersbruk till storföretag. Kymmene Aktiebolag 1918-1939. Kuusankoski, 1972. 362 s., ill.

Trods den i titlen angivne kronologiske ramme er de to første, ret fyldige kapitler viet perioden fra det jubilerende aktieselskabs grundlæggelse i 1872 til slutningen af 1. verdenskrig, hvilket især begrundes med, at tiden før (1918) »førte meget med sig, som bør kendes for at kunne bedømme den efterfølgende udvikling«. Gyldigheden af dette udsagn vil vanskeligt kunne anfægtes for en hvilken som helst historisk fremstilling, hvori der foretages en kronologisk afgrænsning, men begrundelsen forekommer dog rimelig for så vidt angår bl. a. redegørelsen for de helt forskellige markedsvilkår, hvorunder den finske træforædlingsindustri måtte arbejde før og efter 1918.

Det russiske marked var frem til 1917 af helt afgørende betydning for såvel den samlede finske papirindustri som Kymmene Aktieselskab, som her fandt afsætning for mellem 80 og 90 % af sin produktion af papir. Andre exportartikler som cellulose, slibemasse og pap var i langt højere grad spredt på en række forskellige lande, men var kvantitativt heller ikke af nær samme betydning som papiret. Denne situation ændredes brat efter revolutionen i Rusland, da de vesteuropæiske markeder, som hidtil var blevet betragtet som sekundære i forhold til det russiske, fremstod som noget nær eneste mulighed ved siden af hjemmemarkedet. Frem til maj 1919, da England og USA anerkendte Finlands suverænitet, forværredes situationen stadig med bugnende lagre af usolgte produkter, fabriksstandsninger og afskedigelse af arbejdere.

Fra finsk side udfoldedes energiske bestræbelser på at vinde indpas på de nye exportmarkeder – bestræbelser, som hjulpet på vej af den helt specielle internationale økonomiske situation efter krigen, kronedes med held. Krigstidens restriktioner og rationeringer afvikledes, de tomme lagre skulle fyldes op, konkurrenceevnen over for udlandet styrkedes som følge af den finske marks faldende kurs over for dollar og pund, og den mellemeuropæiske papirindustri, især den tyske, kørte med voldsomt indskrænket produktion. Alt i alt bevirkede dette, at da konjunkturerne vendte hen mod efteråret 1920, lykkedes det at fastholde den vundne position på i første række det engelske og amerikanske marked, hvor Kymmene som Finlands største papirfabrik allerede i 1921 afsatte $\frac{2}{3}$ af sin produktion af papir.

Da den økonomiske depression slog igennem over hele verden ved 30'ernes begyndelse, havde papirindustrien allerede i flere år efter 1925 måttet leve med stadigt faldende priser som følge af en voldsom udvidelse af produktionskapaciteten, der efterhånden oversteg forbruget, som i 20'erne ellers steg hurtigere end nogen sinde tidligere. På baggrund heraf er der med forfatteren grund til at hæfte sig ved, at på et tidspunkt, da verdenskonsumtionen af f. eks. avispapir kun udgjorde 60 % af produktionskapaciteten, var Finland, der kun dækkede ca. 2 % af verdens samlede papirproduktion, i modsætning til Norge og Sverige i stand til at øge produktionen af papir med 17 % og eksporten med 15 % i perioden 1930-33. Forklaringen på denne bemærkelsesværdige fremgang gives noget summarisk som »evne til at tilpasse sig de ændrede markedsvilkår« (s. 192), hvilket senere (s. 205) anføres at skulle bestå i produktivitetsfremmende investeringer, faldende priser på træ og den finske nationalbanks pengepolitik. Specielt hvad angår investeringerne, synes forfatterens egen opstilling imidlertid ikke at bestyrke opfattelsen af den betydning, der bør tillægges dem, idet de netop i perioden 1930-33 nåede et absolut minimum inden for den del af selskabet, der beskæftigede sig med papirproduktion og halvfabrikata hertil (s. 246).

Det positive billede af papirindustriens udvikling i kriseårene 1930-33, da arbejds-lønningerne i papirfabrikkerne i hvert fald nominelt synes at have holdt sig på et ufor-

andret niveau, forrykkes også i nogen grad, når billedet udvides til at omfatte hele træforædlingsindustrien. Forfatteren har i anden sammenhæng klart gjort rede for, at der bag de faldende priser på papirfabrikernes vigtigste råvare, træ, skjuler sig en kraftig nedgang i skovarbejdernes lønninger og de skovejende landbrugeres fortjeneste, omend savværkernes afsætningsvanskeligheder spillede den væsentligste rolle i den forbindelse (jfr. J. Ahvenainen: *The competitive position of the Finnish paper industry in the interwar years*, *Scandinavian Economic History Review*, vol. XXII, no. 1, 1974, s. 1-21 og *Kriser och krispolitik i Norden under mellankrigstiden* s. 222. Nordiska historikermötet i Uppsala 1974).

Kymmene aktieselskabs historie 1918-39 er i hele sit anlæg foretagshistorie langt snarere end foretagerhistorie, og den afsluttende hyldest til selskabets administrerende direktør 1918-37 Einar Ahlmann kan udmærket være velbegrundet, men forekommer ikke desto mindre noget løsrevet fra fremstillingen som helhed, medmindre man à priori akcepterer, at hele selskabets drift og uomtvistelige fremgang i disse år kan tilskrives denne ene persons lederevner og dygtighed.

Kun et par enkelte punkter har her kunnet trækkes frem af den rigt varierede og detaljerede fremstilling af Kymmene Aktieselskabs historie, og afslutningsvis skal det fremhæves, at værket på prisværdig måde vinder interesse langt ud over dets funktion som jubilæumsskrift i kraft af det i indledningen klart formulerede princip:

At selskabets historie ikke må løsrives fra sin sammenhæng, men betragtes i forbindelse med den almindelige økonomiske udvikling i Finland.

Peter Thonning Olesen

Einhart Lorenz: Arbejderbevægelsens historie. En innføring. Norsk sosialisme i internasjonalt perspektiv. 1. del 1789-1930, 2. del 1930-1973. Pax Forlag, Oslo 1972-74.

Einhart Lorenz' meget velskrevne og letlæste indføring i den norske arbejderbevægelses historie har som præmis, at klassekampen ikke er afsluttet og ikke bliver det, førend undertrykkelsen i samfundet er afskaffet. Den er skrevet ind i en aktuell kampsituation, hvor »Gjenopdagelsen av en selvstendig og ikke-revisjonistisk praksis må være grunnforutsetningen for arbeiderbevægelsens frigjøring fra økonomisk, politisk og åndelig undertrykning«. Derfor er en gennemgående linje i fremstillingen »arbejderklassens forsøk på å skape seg egne institusjoner, som rådsbevægelsen, eller egne kulturelle uttrykksformer, som proletarisk kultur« (s. 8).

På baggrund af korte, præcise introduktioner til den internationale arbejderbevægelses vigtigste faser giver Lorenz inden for de givne rammer en grundig fremstilling af den norske arbejderbevægelses udvikling med hovedvægt på den politiske historie. Denne form giver mulighed for instruktive sammenligninger med tendenser i andre lande, hvor især udviklingen i de øvrige nordiske lande trækkes frem som sammenligningsgrundlag. For både den norske og den internationale udvikling er der tale om et meget fyldigt litteraturunderlag for fremstillingen.

Med det anførte formål som ledetråd følges den norske udvikling fra Marcus Thranes også internationalt meget bemærkelsesværdige bevægelse, over opbygningen af socialdemokratiet og fagbevægelsen, den i skandinavisk sammenhæng usædvanlige radikalisme under og efter 1. verdenskrig, frem til de seneste års forsøg på nye partidannelser med socialistisk valgforbund og Arbeidernes Kommunistparti (m-1). Mens de forskellige politiske og kulturelle organisationer og tendenser er fyldigt behandlet, forekommer fagbevægelsen og strejkebevægelserne at være noget stedmoderligt inddraget. Det hænger